

Chris Zaal

Amstel Instituut
 Universiteit van Amsterdam
 Kruislaan 404
 1098 SM Amsterdam
 zaal@science.uva.nl

Interview Klaas Landsman over zijn boek *Requiem voor Newton*

Avonturen van een schlemiel

Een hoogleraar heeft een drukke baan: onderzoek doen, onderwijs geven, promovendi begeleiden, commissiewerk. Aan 'outreach' komen de meeste professoren niet toe. Maar Klaas Landsman is geen gewone hoogleraar. In zijn vrije uren schreef hij een autobiografische roman over de ontstaansgeschiedenis van de kwantummechanica. En met succes: zijn *'Requiem voor Newton'* is inmiddels toe aan een derde druk.

In de jaren 1951–1953 ontrafelden Francis Crick en James D. Watson de structuur van het DNA. Het avontuurlijke verloop van dit onderzoek dat in 1962 beloond werd met de Nobelprijs, staat levendig opgetekend in Watsons boek *The Double Helix, A Personal Account of the Discovery of the Structure of DNA*. Het is een geschiedenis vol met blunders, intens en bij vlagen hilarisch. In dit boek geen roestvrijstalen wetenschappers die in blinkende laboratoria vooruitploegen, maar levende wetenschap met alle gebreken van dien. Watson beschrijft haarscherp het geroddel, de achterklap en de kleingeestige aanvallen van collega's die zich niet konden vinden in het feit dat met fysieke methoden biologie bedreven werd. Wetenschap is in *The Double Helix* geen lineair proces, maar een spannend verhaal waarin de betrokkenen veel fouten maken en voortdurend in het duister tasten.

Daarom blijft het boek tot het eind toe spannend ook al is de uitkomst bij de lezer allang bekend.

De succesfactoren van Watsons boek —het persoonlijke aspect en het niet-lineaire karakter van wetenschap in wording— zijn eveneens terug te vinden in het recente boek van Klaas Landsman. In zijn *Requiem voor Newton* is de hoofdrol ook weggelegd voor de auteur. En het onderwerp van het boek is eveneens de wordingsgeschiedenis van wetenschap, in dit geval de ideeëngeschiedenis van de natuurkunde en de kwantummechanica in de periode 1660–1990.

Daarmee stopt meteen elke verdere vergelijking. Het boek van Landsman is nadrukkelijk fictief, ook al zijn de gebeurtenissen erin gebaseerd op de belevenissen van de auteur in de tijd dat hij als postdoc in Cambridge werkte. Het boek wordt niet voor niets geafficheerd als een *roman*. Het romantische deel betreft voornamelijk de woon- en werk-omstandigheden van een postdoc, de eet- en drinkgewoontes in Cambridge en de amoureuze avonturen van de hoofdpersoon met een drietal dames.

Meer nog dan een persoonlijke roman is het boek van Landsman een *ideeënroman*. Viervijfde deel van het boek behandelt op onderhoudende wijze de wordingsgeschiedenis van de moderne natuurkunde, met een na-

druk op de wetenschapsfilosofische aspecten. Maar de wetenschapsgeschiedkundige presentatie is zeker niet objectief. De keuzes en de accenten daarin zijn nadrukkelijk gebaseerd op de voorkeuren van de hoofdpersoon, een jonge fysicus die in het begin van het verhaal aankomt in Cambridge.

"Kotsend kwam ik aan op Marshall International Airport bij Cambridge", zo opent het autobiografische verslag van de avonturen van postdoc Klaas. Aanvankelijk is hij moederziel alleen. Niemand die hem verwacht, het academisch jaar is nog niet begonnen. Hij krijgt een kamer boven een discotheek, zijn avondmaal bestaat uit witte bonen in tomatensaus.

Ten einde raad zoekt Klaas op zijn eerste dag in Cambridge troost bij het standbeeld van Newton in de hal van Trinity College. Een portier dist Newtons geschiedenis in Cambridge op. Daarmee wordt het andere spoor van de roman geopend: het onderzoek naar Isaac Newton en de bronnen van de moderne natuurkunde. Illustere hoogleraren en schimmige passanten leggen de ideeëngeschiedenis van de moderne fysica bloot. In het eerste deel van het boek figureren klassieke helden als Spinoza, Young, Faraday, Maxwell, Lorentz, Einstein en Planck. Als de moderne kwantummechanica aan bod komt, zijn er hoofdrollen voor Heisenberg, Bohr, Schrödinger, Dirac, Von Neumann en Bell.